

УДК811.111 "42:378.147

Горкун М. Г.

МІСЦЕ МОТИВАЦІЇ В МОВЛЕННЄВО-ДІЯЛЬНІСНОМУ ПІДХОДІ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Мотивація, спонукання до діяльності, перший елемент структури діяльності, її ієрархічна будова представлені загальнонавчальною, предметно-навчальною, особистісно-учбовою, міжособистісно-учбовою та мовленнєво-діяльнісною видами мотивації.

Розглядаючи мовленнєву діяльність, яка лежить в основі мовленнєво-діяльнісного підходу в навчанні мови, ми виходимо з того, що вона є одним з видів діяльності поряд з іншими видами діяльності, такими як пізнавальна, мнемічна, навчальна та ін., якщо поглянути на неї з боку її структури.

Структура діяльності, за академіком П. К. Анохіним [1], має такий вигляд:

Мотив → дія → результат → зворотна аферентація → завершення циклу → перехід до наступного циклу.

Діяльність складається із ряду циклів. Така структура притаманна усім видам діяльності.

Структурна цілісність, тобто наявність усіх елементів структури, є необхідною умовою діяльності. Відсутність будь-якого елемента призводить до відсутності діяльності. Ці та інші характеристики діяльності розглядаються нами в інших роботах [2]. Тут же ми зупинимось детальніше на першому елементі діяльності — мотиві (мотивації).

Ми не розрізняємо терміни мотив і мотивація, вважаючи їх тотожними, щоб уникнути плутанини, адже при бажанні їх можна тлумачити по-різному, зважаючи на різні відтінки. Проте це не має суттєвого значення для мовленнєвої діяльності. Значення має лише наявність мотиву (мотивації) як елемента діяльності.

Значно суттєвішим є розгляд мотивації як явища складного, багаторівневого, багаточленованого, бо такою є і сама мовленнєва діяльність — одна з найвищих психічних функцій людини. Такий погляд на мотивацію протистоїть спрощеному, притаманному біхевіоризму [3], який зводиться до категорії: «стимул → реакція» де під стимулом розуміється те, що можна назвати мотивом). Біхевіористичний підхід враховує лише фізіологічні механізми, тому він не може бути прийнятним для розгляду мотивації в навчанні мовленнєвої діяльності.

Наш підхід до мотивації лежить в іншій площині: розглядаючи мотивацію мовленнєвої діяльності, ми неминуче приходимо до необхідності враховувати насамперед дію соціальних факторів, які впливають на певні механізми, зумовлюючи їх специфічний характер, притаманний виключно людині як соціальній істоті.

Мотивація (мотив) як філософська категорія означає спонування, тобто те, що спонукає людину до діяльності і те, заради чого діяльність відбувається. Мотивація — це внутрішній активний стан суб'єкта, який виникає на основі потреб, настановлень, бажань, рішень і діяльності, що веде до досягнення поставленої мети, спонукаючи саму діяльність.

Як бачимо, поняття, що лежать в основі визначення нами мотивації, не є конкретними, відчутними на дотик ознаками, що підлягають безпосередньому спостереженню.

Мотивація формується всередині людини і "появляється лише опосередковано в мовленнєвій діяльності, в «результаті», бо вона зіставляється з «результатом». Це зіставлення з «результатом» спонукає наступний Цикл і т. д. (див. структуру мовленнєвої діяльності).

Д. М. Узнадзе [4] визначає, що мотивація спирається на «настановлення» («установка» (рос.) — термін Д. М. Узнадзе), під яким він розуміє внутрішнє прагнення діяльності, тотальне, дифузне, неусвідомлене.

Щодо останньої ознаки «прагнення» — неусвідомлене, то ми поставилися б до нього із застереженням. Воно може бути справедливим лише на фазі виникнення. В подальшому, як показує формування мотивації в навчальному процесі, його роль активна і усвідомлена, особливо на етапі зіставлення з результатом і формування наступного циклу.

Взагалі, мотивація це те, що активізує суб'єкта, це рушійна сила, яка ініціює мовленнєву діяльність.

Звичайно, внутрішній характер мотивації — спонування до мовленнєвої діяльності в навчанні змушує нас вдаватися до опосередкованих засобів. А це вимагає розгляду мотивації в усій її ієрархічній, багаторівневій будові. Схематично цю будову можна відобразити так:

Як бачимо, мовленнєво-діяльнісна мотивація, що є об'єктом нашого розгляду, виникає не на голому місці. Тому ми змушені розглянути всі попередні етапи, що впливають на неї, на яких вона теж проходить свій етап формування.

Загальнонавчальна мотивація формується на основі запиту суспільства опанування тим чи іншим предметом у процесі навчання. Це, по суті, суспільне замовлення, що знаходить втілення в поставленій меті навчання. Хоча мета і мотивація — не тотожні категорії, в даній ситуації мотивація виступає залежною від мети і зумовлюється нею. Прикладом такої залежності може слугувати формування загальнонавчальної мотивації вивчення англійської мови в доперестроєвчій і в післяперестроєвчій періоди в нашій країні. В доперестроєвчій період ця мотивація була набагато слабкішою, невиразною і мало-впливовою порівняно з тим, якою вона стала в післяперестроєвчій період, коли змінилось суспільне замовлення. Мотивація до вивчення англійської мови значно посилилась, оскільки англійська мова під впливом суспільно-економічних факторів стала потрібною в усіх сферах життя, що відбилося на меті навчання. Це спричинило значне зростання ефективності опанування англійською мовою, помітне збільшення

кількості людей, які практично оволодівають мовою в результаті навчання. При цьому слід відмітити, що оволодіння мовою спирається не на навчання мови заради мови, а є складовою загальної підготовки людини з доброю вищою освітою, поряд з іншими предметами, що формують спеціаліста.

Предметно-навчальна мотивація спирається на загальнонавчальну мотивацію, проте її завдання — поглибити останню, втілити її в конкретному навчальному процесі, який би відповідав запитам суспільства. Мотивація знаходить своє втілення в конкретних навчальних програмах, в усіх навчальних і методичних матеріалах, за якими здійснюється навчальний процес. Зміст навчання, оснований на мовленнєво-діяльнісному підході, в кожному циклі починається з мотивації. Циклічний характер діяльності базується як на членуванні видів мовленнєвої діяльності, так і на членуванні навчальних матеріалів і характеризується своєю ієрархічністю і багаторівневістю.

Особистісно-учбова мотивація пов'язана з особистістю того, хто навчається, тобто студента. Кожний студент формує свою мотивацію до навчання у відповідності з процесами, що впли-

вають на його становлення як особистості. Свое місце займає тут і англійська мова. Вище говорилось про значний вплив загальнонавчальної мотивації в цьому напрямку. Проте у випадку особистісно-учбової мотивації на перший план виступає особистість студента. Мотивація формується на основі його особистого бажання до навчання (чи, наприклад, відрази до примусу з боку батьків тощо), любові до мови, намагання підвищити свій статус, розширити свій світогляд і т. ін. Усі ці фактори так чи інакше впливають на формування особистісно-учбової мотивації.

Міжособистісно-учбова мотивація — це мотивація колектива, що задіяний в учбовому процесі. Можна сказати, що особистісно-учбова мотивація інтегрується в міжособистісну і формує її в цілому. Позитивна міжособистісна мотивація сприяє створенню сприятливих умов для підвищення ефективності навчання.

Мовленнєво-діялісна мотивація формується на основі ієрархії мотивацій різних рівнів, щойно розглянутих, одночасно виступаючи першим елементом структури мовленнєво-діялісного підходу в навчанні англійської мови як іноземної.

1. Акохин П. К. Вопросы психологии. — 1966. — № 9.
2. Горкун М. Г. Проблема змісту навчання англійської мови як іноземної (EFL) // Наукові записки НаУКМА. — 2000. — Т. 18. — Ч. I.

Hull C. L. Principles of Behavior. An Introduction to Behavior Theory. — N.Y. — L., 1943.

Узнадзе Д. Н. Психологические исследования. — М., 1966.

M. G. Gorkun

THE PLACE OF MOTIVATION IN COMMUNICATIVE APPROACH OF TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Motivation, as an initiation of speech activity, the first structural element of activity, and its hierarchical structure presented in general-teaching, subject-teaching, personal-learning, inter-personal learning, and communicative kinds of motivation.